

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ
ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

БУГАЙЧУК ВІТА ВІТАЛІЇВНА

УДК 338.43.01:631.11

**ВІДРОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Житомир – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Житомирському національному агроекологічному університеті Міністерства аграрної політики та продовольства України

Науковий керівник: кандидат економічних наук, професор
Павловська Людмила Денисівна,
Житомирський національний
агроекологічний університет,
професор кафедри економіки підприємства

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Якубів Валентина Михайлівна,
Прикарпатський національний
університет ім. Василя Стефаника,
професор кафедри обліку і аудиту

кандидат економічних наук, доцент
Мрачковська Надія Костянтинівна,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
доцент кафедри фінансів і кредиту

Захист відбудеться 26 вересня 2014 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.083.02 у Житомирському національному агроекологічному університеті Міністерства аграрної політики та продовольства України за адресою: 10008, м. Житомир, бульвар Старий, 7, ауд. 55.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Житомирського національного агроекологічного університету Міністерства аграрної політики та продовольства України за адресою: 10008, м. Житомир, бульвар Старий, 7.

Автореферат розісланий 22 серпня 2014 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук

Л. В. Тарасович

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Одним із інструментів забезпечення ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств є належний рівень розвитку виробничого потенціалу. Проте сучасний стан, структура, організація та ефективність його використання не відповідають ринковим умовам розвитку економіки. Протягом останніх років мають місце суттєві зміни в усіх складових виробничого потенціалу вітчизняних сільськогосподарських підприємств, зокрема знизився рівень природної стійкості агроландшафтів, кваліфікація персоналу повною мірою не відповідає сучасним умовам господарювання, знос основних засобів досяг 80 %. В таких умовах гостро необхідним вбачається відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств, визначальним для якого є якісно новий рівень, що забезпечить стратегічні інтереси кожного підприємства і галузі сільського господарства в цілому.

Питання, пов'язані з концептуальними принципами і розробкою підходів до аналізу і оцінювання потенціалу підприємства, відображено у наукових публікаціях В. Андрійчука, Ю. Бажала, І. Балабанова, О. Бородіної, А. Воронкової, А. Гальчинського, В. Гейця, В. Герасимчука, Ю. Донця, В. Забродського, Є. Лапіна, І. Лукінова, Ю. Лупенка, Н. Мрачковської, О. Олійника, О. Онищенко, Б. Пасхавера, Л. Павловської, В. Пономаренко, А. Пушкаря, В. Россохи, П. Саблука, В. Ситника, А. Тридіда, О. Ульяновченка, О. Федоніна, В. Якубів, Є. Ястремського та ін. Завдяки їх зусиллям створено фундаментальний науковий базис розв'язання актуальних проблем формування і розвитку виробничого потенціалу суб'єктів господарювання. Проблеми відродження сільського господарства досліджували І. Баланюк, А. Малиновський, В. Микитюк, М. Сахацький, Є. Ходаківський, В. Юрчишин та ін. Аналіз опублікованих праць і практика господарської діяльності сільськогосподарських підприємств вказують на глибину проблеми, яка вимагає додаткових досліджень, пов'язаних з відродженням виробничого потенціалу як єдиної економічної підсистеми підприємства, що забезпечує ефективність управління при вирішенні завдань економічного розвитку підприємств аграрного сектора економіки, що й зумовило проведення даного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота відображає результати наукових досліджень, проведених відповідно до плану науково-дослідних робіт Житомирського національного агроекологічного університету за темою: «Розробити та обґрунтувати стратегічні напрями і пріоритети формування конкурентоспроможного аграрного сектора економіки Північно-Західного регіону України» (номер державної реєстрації 0104U002406), в межах якої автором обґрунтовано напрями відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств Житомирської області.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних положень та розробка науково-практичних

рекомендацій щодо відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств. Досягнення мети дисертаційного дослідження зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- уточнити сутність поняття «відродження виробничого потенціалу» відносно можливості його використання у дослідженні проблем економічного зростання сільськогосподарських підприємств;
- удосконалити методiku визначення ефективності використання виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств;
- здійснити оцінку сучасного стану та ефективності використання виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств;
- ідентифікувати проблеми відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах господарювання;
- обґрунтувати стратегічні напрями відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств;
- запропонувати основні напрями, важелі та інструменти активізації відроджувальних процесів у сільськогосподарському виробництві;
- розробити модель відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств;
- здійснити прогноз відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Об'єктом дослідження є процес відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів щодо відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дисертаційного дослідження є базові положення економічної теорії, системний підхід до вивчення економічних явищ, розробки та результати досліджень вітчизняних і закордонних науковців, законодавчі та інші нормативно-правові акти України з питань відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств.

У дослідженні використано такі наукові методи: *абстрактно-логічний*, зокрема, прийоми *аналогії та співставлень, індукції та дедукції* – для теоретичного узагальнення, уточнення понятійного апарату з проблем дослідження, формулювання висновків; *історико-економічний*, зокрема, *прийом історичної деталізації* – для вивчення умов формування та використання виробничого потенціалу; порівняння стану виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств з еталонним значенням; *соціологічного опитування* – для визначення перспектив відродження виробничого потенціалу на основі інноваційно-інвестиційного напрямку; *економіко-статистичний* (прийоми: *порівняння* – для аналізу стану виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств та його впливу на прибутковість та рентабельність, *групування* – для вивчення причинно-наслідкових взаємозв'язків між складовими виробничого потенціалу та їх

величиною); *аналізу рядів динаміки* – для вивчення тенденцій розвитку виробничого потенціалу, встановлення причин зміни окремих його параметрів; *кореляційно-регресійний* – для оцінки впливу факторів на стан виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств; *монографічний* – для поглиблення вивчення стану та особливостей виробничого потенціалу окремих сільськогосподарських підприємств; *економіко-математичний* – для розрахунку етапів відродження виробничого потенціалу за різних умов і результатів господарської діяльності сільськогосподарських підприємств; *математичного моделювання* – для побудови моделі відродження виробничого потенціалу.

Інформаційною базою дослідження є матеріали Держкомстату України, статистичні дані Головного управління статистики в Житомирській області, річні звіти сільськогосподарських підприємств Житомирської області, дані монографічних обстежень, наукові публікації, інформація з періодичних видань та комп'ютерної мережі «Internet», матеріали управління агропромислового розвитку Житомирської області. Аналіз здійснювався за допомогою програми Microsoft Excel XP та Invest inter prod 6.3.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні важливого наукового завдання – поглиблення та удосконалення науково-теоретичних та практичних положень відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств. До найвагоміших результатів, що виносяться на захист, належать такі:

вперше:

- запропоновано методологічний підхід до відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств, яким, відповідно до авторської графоаналітичної моделі «Октаедр виробничого потенціалу», передбачено визначення стану виробничого потенціалу із врахуванням збалансованої структури ресурсів для цілеспрямованого розвитку господарської системи;

удосконалено:

- трактування сутності поняття «виробничий потенціал», яке, на відміну від традиційних підходів, передбачає розширення його змістовного наповнення, зокрема щодо забезпечення послідовності переходу виробничого потенціалу на якісно новий рівень та здійснення прогресивних змін бізнес-процесів сільськогосподарських підприємств;
- обґрунтування принципів виокремлення стратегічних зон відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств, що, на відміну від існуючого порядку, включає інтегральну оцінку виробничого потенціалу, оптимальне співвідношення складових та рівні їх просторової наповненості;
- методика визначення ефективності використання виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств, в основу якої покладено оцінку синергетичного ефекту системної взаємодії складових виробничого потенціалу;

дістали подальшого розвитку:

- пропозиції щодо напрямів відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств, які полягають у раціональному використанні природних ресурсів, інноваційно-інвестиційному спрямуванні використання новітніх технологій та перепідготовки і підвищення кваліфікації спеціалістів у процесі переходу до досконалішої організації виробництва;
- методичний підхід до прогнозування результативності відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств, що ґрунтується на принципі диференціації результатів формування виробничого потенціалу і передбачає стадії відтворення, розвитку та відродження;
- рекомендації щодо стимулювання відродження виробничого потенціалу, які передбачають запровадження механізму управління інвестуванням та кредитуванням, створення економічно вигідних умов для накопичення виробничого потенціалу та оптимальне поєднання виробничих ресурсів за критерієм мінімізації витрат, що забезпечить зростання ефективності використання виробничого потенціалу.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення наукового дослідження, викладені автором, формують базу для подальшого збагачення теорії і практики відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств з урахуванням черговості цільових сегментів його ренесансу, які відповідають особливостям і можливостям сільськогосподарських підприємств. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх запровадження в діяльність сільськогосподарських підприємств.

Науково-практичні висновки та рекомендації з актуальних проблем відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств використано Департаментом агропромислового розвитку Житомирської обласної державної адміністрації при розробці законодавчо-нормативних ініціатив (довідка № 12281/8 від 22.05.2014 р.).

Рекомендації щодо відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств використано Управлінням агропромислового розвитку Червоноармійської районної державної адміністрації Житомирської області при розробці та формуванні дієвого механізму управління інвестуванням та кредитуванням процесу відродження з урахуванням екологічної складової, адекватного умовам сучасного економічного стану сільськогосподарських підприємств, враховуючи специфіку агропромислового виробництва, здатного створити економічно вигідні умови для стимулювання накопичення аграрного капіталу та росту ефективності його використання (довідка № 6/30 від 21.05.2014 р.).

Запропоновані автором методика оцінки стану виробничого потенціалу на основі застосування «октаедра виробничого потенціалу» та рекомендації щодо визначення пріоритетних напрямів відродження виробничого потенціалу

апробовані у господарській діяльності командитного товариства «Сільгосптехніка Олександр Карпінський і Компанія» Червоно-армійського району Житомирської області (довідка № 1487/2 від 16.05.2014 р.).

Запропонована автором оптимізаційна модель структури виробничого потенціалу з метою збільшення виробництва конкурентоспроможної продукції знайшли практичне застосування у діяльності ТОВ «Украгротехтрейд» Житомирського району Житомирської області (довідка № 981 від 19.05.2014 р.).

Теоретичні та методичні засади відродження виробничого потенціалу використовуються у навчальному процесі Житомирського національного агроекологічного університету з навчальних дисциплін «Економіка підприємства», «Стратегія підприємства», «Економіка і організація агроформувань» для студентів галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво» напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства» ОКР «Бакалавр» (довідка № 778 від 21.05.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійно виконаною роботою, у якій розроблено авторський підхід до відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств. Представлені у роботі результати наукових досліджень є особистими розробками автора.

Апробація результатів дослідження. Основні результати і висновки наукових досліджень апробовано у доповідях та обговореннях на Міжнародних науково-практичних конференціях: «Формування стратегії розвитку регіонального АПК» (Житомир, 2010), «Зрівноважений розвиток регіонів в умовах глобалізації» (Житомир, 2010), «Інноваційний розвиток аграрної економіки» (Мелітополь, 2013), «Економічні та управлінські аспекти розвитку підприємств харчової промисловості» (Одеса, 2013р.); Всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Розвиток агробізнесу в Україні: проблеми, пріоритети, перспективи» (Житомир, 2010), «Перспективи стійкого соціально-економічного розвитку сільських територій» (Луганськ, 2013); конференціях молодих вчених-економістів: «Стратегічні напрями і пріоритети формування конкурентоспроможності аграрного сектора» (Житомир, 2013), «Формування стратегії розвитку аграрного сектора регіону» (Житомир, 2013).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження опубліковано у 18-ти наукових працях загальним обсягом 5,6 друк. арк., з них 8 – у наукових фахових виданнях України (3,29 друк. арк.), 2 – у фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз (1,1 друк. арк.) та 1 – у іноземному науковому виданні (0,35 друк. арк.).

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (217 найменувань), додатків. Текстова частина містить 194 сторінки комп'ютерного тексту, 45 таблиць та 33 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі – «**Теоретичні та методологічні основи відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств**» – проведено аналіз існуючих підходів до визначення понять «виробничий потенціал» та «відродження»; виділено основні аспекти цих категорій та зроблено науково-обґрунтоване узагальнення; удосконалено методику визначення ефективності використання виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Встановлено, що більшість дослідників основними елементами поняття виробничого потенціалу вважають наявність ресурсного складника і потенційну можливість його використання. Удосконалено трактування сутності поняття «виробничий потенціал», яке, на відміну від традиційних підходів, передбачає розширення його змістовного наповнення, зокрема щодо забезпечення послідовності переходу виробничого потенціалу на якісно новий рівень та здійснення прогресивних змін бізнес-процесів сільськогосподарських підприємств. Правильне формулювання виробничого потенціалу в складі економічного дасть змогу визначити стан виробничого потенціалу, ефективність його використання та спрогнозувати процес його відродження під дією впливу зовнішніх і внутрішніх факторів.

У процесі дослідження існують наступні підходи: ресурсний підхід – ресурси визначають можливості та потенціал підприємства; функціональний підхід – види діяльності підприємства визначають його потенціал; інституціональний підхід – потенціал підприємства характеризують здібності і можливості персоналу, що визначаються його інтелектуальними і морально-етичними якостями, а також накопиченим досвідом, знаннями і традиціями.

Виробничий потенціал розглядається як відношення потенційних можливостей всіх ресурсів підприємства у нерозривному зв'язку з економічними процесами і обґрунтовано визнається як економічна категорія. Головна ознака, що входить до змісту виробничого потенціалу, полягає у здатності здійснювати безперервний і постійно відновлювальний процес створення матеріальних благ. Цей процес є ключовим компонентом системи відродження, завдяки якому ресурси входу перетворюються і набувають зовсім інших нових властивостей, які вони отримують на виході. Вихід є результатом функціонування системи та може бути представлений окремими видами сільськогосподарської продукції, послугою, інформацією чи усім одночасно залежно від спеціалізації виробничої системи (рис. 1).

Встановлено, що протягом останніх років має місце деградація майже всіх складових виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств, зокрема, знизилася родючість земельних ресурсів, кваліфікація персоналу, господарська придатність основних засобів виробництва та обсяги оборотних фондів, що, у свою чергу, призвело до порушення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств, уповільнення інноваційно-інвестиційних процесів, зниження ефективності господарської діяльності. Забезпечення аграріями своїх економічних інтересів, завдяки зростанню

сільськогосподарського виробництва, вказує на необхідність відродження виробничого потенціалу.

З огляду на це, закономірним є визначення стану виробничого потенціалу, ефективності його використання в розрізі складових, розкриття факторів впливу та здійснення процесу відродження. Зважаючи на те, що на відродження виробничого потенціалу підприємства впливає безліч факторів, його подано у вигляді своєрідних підсистем, що мають власний відокремлений потенціал і конкретні показники, що дозволяє отримати кількісної оцінки результативності та провести діагностику.

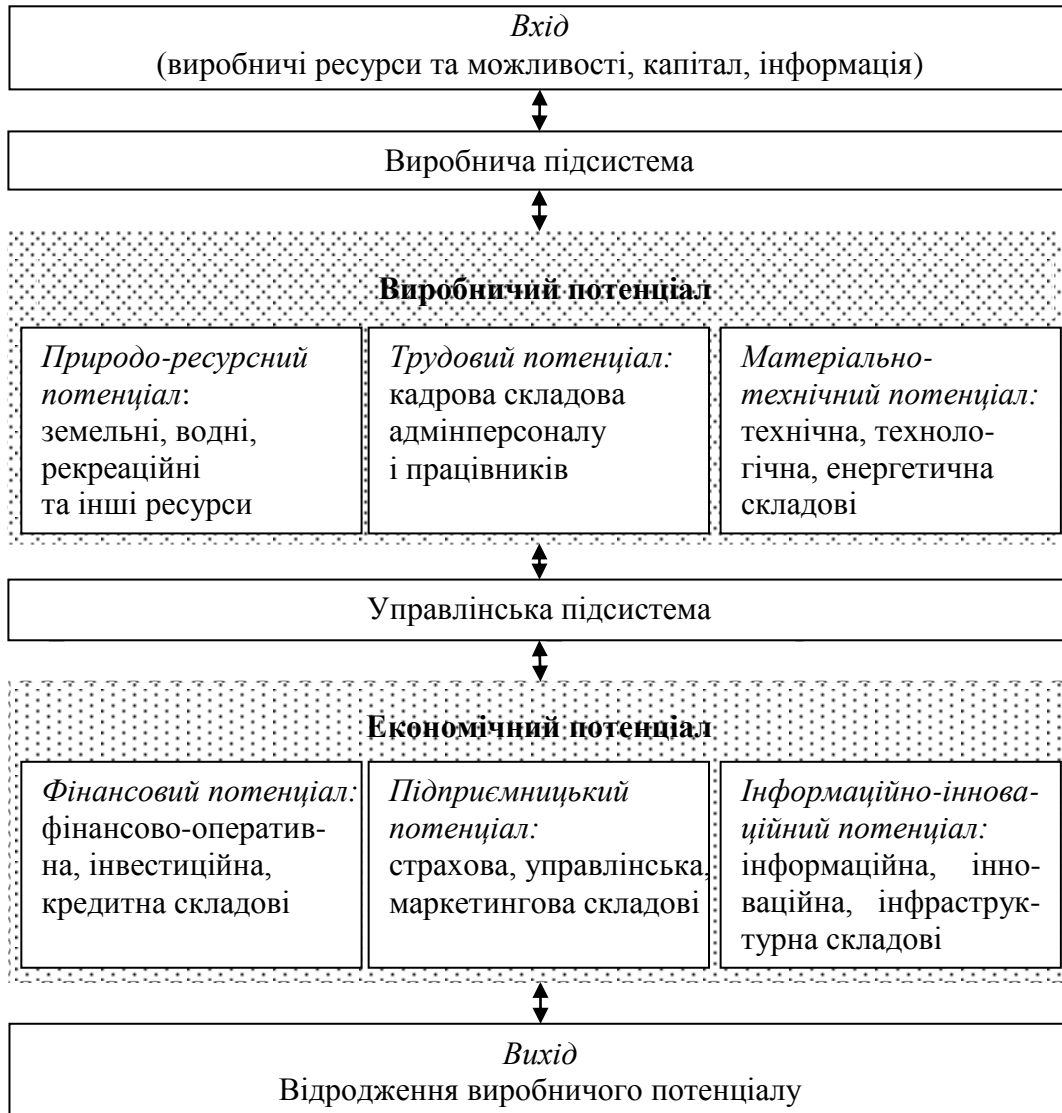

Рис. 1. Система відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств

У контексті відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств слід виділити такі складові: природо-ресурсна, трудова, матеріально-технічна, які є класичними для системи виробництва. Водночас, доцільним є врахування й інших складових економічного потенціалу, а саме: фінансової, інформаційно-інвестиційної та підприємницької, що впливають на

розвиток та процес відродження виробничого потенціалу. Поєднання вищенаведених складових у системі виробничого потенціалу утворює його структуру, яка через управлінський апарат підприємства має взаємозв'язок з реальним ринковим середовищем.

На основі проведеного дослідження визначено, що відродження виробничого потенціалу – це процес створення якісно нового рівня економічного стану виробничого потенціалу, який не відповідає попередньому, з відтворенням минулого позитивного рівня, враховуючи світові тенденції та розвиток науково-технічного прогресу, виходу на новий значно вищий рівень розвитку.

У другому розділі – **«Сучасний стан та проблеми відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств Житомирської області»** – запропоновано авторську графоаналітичну модель «Октаedr виробничого потенціалу», якою передбачено визначення стану виробничого потенціалу із врахуванням збалансованої структури ресурсів для цілеспрямованого розвитку господарської системи; удосконалено методику визначення ефективності використання виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств, в основу якої покладено оцінку синергетичного ефекту системної взаємодії складових виробничого потенціалу.

У результаті дослідження визначено, що виробничий потенціал є сукупністю ресурсів, які у процесі виробництва мають здатність перетворюватися у продукцію. Таким чином, кожна складова виробничого потенціалу має свій внесок у формування кінцевих результатів діяльності сільськогосподарських підприємств, зокрема в обсяги виробництва валової продукції. Виходячи із змісту ресурсного підходу, який дає можливість визначити стан (розмір) виробничого потенціалу як сукупності виробничих ресурсів у процесі виробництва продукції при застосуванні лінійної багатофакторної регресійної моделі, встановлено вплив кожної складової виробничого потенціалу на його інтегральне значення та на обсяг виробництва продукції. У загальному цей процес можна подати таким чином:

$$y = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + a_3x_3 + \dots + a_6x_6$$

де: y – фактичний обсяг виробництва продукції; x_1 – природно-ресурсна складова; x_2 – матеріально-технічна складова; x_3 – трудова складова; x_4 – фінансова складова; x_5 – інформаційно-інноваційна складова; x_6 – підприємницька складова.

Для забезпечення результативної діяльності підприємств аграрного сектора економіки важливим є здійснення оцінки ефективності його використання (табл.1). Це дозволяє, насамперед, ліквідувати проблемні елементи у системі використання ресурсів та регулювати їх дисбаланс, тобто створити структуру виробничого потенціалу у відповідності до місії і мети підприємства.

Протягом досліджуваного періоду значних змін набули значення ефективності використання всіх складових виробничого потенціалу. Індекс

трудового потенціалу коливається від 0,567 до 0,194, що пов'язано зі зниженням рівня кваліфікації працівників, «старінням» персоналу та низьким рівнем продуктивності праці у переважній більшості сільськогосподарських підприємств. Протягом 2008–2012 рр. у середньому в сільськогосподарських підприємствах області спостерігається зростання продуктивності праці на 47,52 тис. грн, або майже у 4 рази; чистого доходу на 1 працівника на 54,8 грн та прибутку від операційної діяльності на 0,5 грн.

Таблиця 1

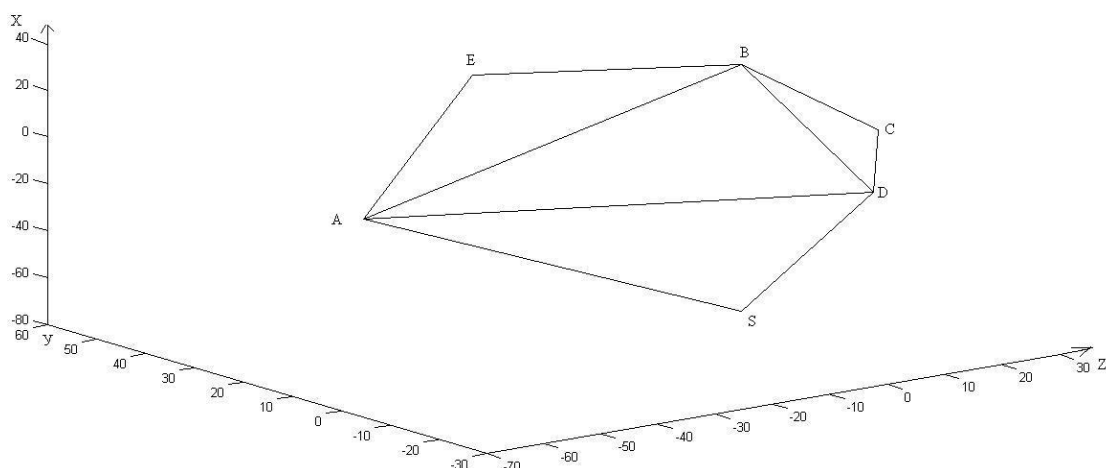
Динаміка показників ефективності використання виробничого потенціалу аграрних підприємств Житомирської області

Показник	Рік					2012 р. до 2008 р., +,-
	2008	2009	2010	2011	2012	
Землевіддача, тис. грн / га	0,13	0,15	0,21	0,47	0,41	0,28
Фондомісткість, грн	0,263	0,248	0,294	0,186	0,124	-0,139
Фондовіддача, грн	4,1	4,0	4,1	8,6	9,1	5,0
Продуктивність праці, тис. грн	11,87	17,43	21,87	44,49	59,39	47,52
Отримано:						
чистого доходу на 1 грн зарплати, грн	318,3	265,2	428,1	513,2	489,6	-128,7
прибутку на 1 грн зарплати, грн	70,6	82,6	67,4	56,3	49,8	-20,8
чистого доходу на 1 середньооблікового працівника, грн	32,8	75,4	81,7	91,3	87,6	54,8
прибутку від операційної діяльності на 1 середньооблікового працівника, грн	0,2	0,4	0,9	0,8	0,7	0,5

Результати аналізу стану виробничого потенціалу свідчать, що між запропонованими складовими існує тісний кореляційно-регресійний зв'язок. Найбільш чутливим до зміни зовнішнього середовища є трудовий, інноваційно-інвестиційний потенціал та підприємницький, найменше впливу піддаються природно-ресурсний, фінансовий та матеріально-технічний потенціали. Графоаналітична модель «Октаедр виробничого потенціалу» може бути двох типів. Перший тип має правильну форму октаедра (тобто вектори, що створюють його, є однаковими або наближаються до цього). Таке підприємство матиме збалансований потенціал, що є запорукою успіху його діяльності. Другий тип має неправильну форму октаедра з таких причин: або один вектор розвинутий більше за інші, або всі вектори розвинуті по-різному (дисгармонія векторів). Якщо октаедр потенціалу підприємства наближається до другого типу, то підприємницький потенціал потребує негайних перетворень у напрямку поліпшення збалансованості його елементів. Згідно з графоаналітичною моделлю виробничий потенціал підприємства слід класифікувати за розміром як великий, середній, низький, та за ефективністю використання (рис. 2).

Розроблена модель дає можливість встановити ефективність використання виробничого потенціалу, рівень його розвитку та

конкурентоспроможності і на підставі цього обґрунтувати та своєчасно реалізувати управлінські рішення щодо підвищення ефективності функціонування підприємства. Графоаналітична модель має перевагу видимих результатів і дозволяє оцінити інформацію щодо проблемних елементів виробничого потенціалу. В основі дослідження покладено шість основних складових, що впливають на формування та ефективність використання виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств.

AB – Природно-ресурсний потенціал BE – Матеріально-технічний потенціал
 BC – Трудовий потенціал AS – Інформаційно-інноваційний потенціал
 BD – Підприємницький потенціал DS – Фінансовий потенціал

Рис. 2. Просторова модель виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств

Економічне обґрунтування графічних викладок відображене у вигляді характеристик моделі «Октаедру виробничого потенціалу», а саме – матриці стану виробничого потенціалу підприємства, інтегральної оцінки стану виробничого потенціалу, пропорційності рівнів складових та рівня просторової наповненості.

Інтегральну оцінку стану виробничого потенціалу можна реалізувати через обчислення визначника матриці:

$$ВП_I = \det|M|$$

Матриця використана для оцінки стану окремих напрямків виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств Житомирської області за визначеними складовими. Інтегральний показник виробничого потенціалу дає комплексну оцінку виробничого потенціалу за усіма вказаними складовими, враховуючи їх рівень, варіабельність та взаємозв'язки.

Пропорційність рівнів потенціалу знайдено як відношення площ горизонтальної та фронтальної проєкцій:

$$K_{\text{ВП}} = \frac{S\phi}{S_2} = \frac{V_t + V_{pr}}{V_p + V_{ii}}$$

Даний коефіцієнт відображає взаємозв'язок між складовими різної варіабельності і, в ідеалі, повинен наближатися до 1. В даному розрахунку, швидкість реакції різних напрямків виробничого потенціалу на мікро- та макроекономічні чинники є однаковою, що свідчить про відповідність потенціалу векторів різних рівнів.

Показник просторової наповненості потенціалу обчислено як об'єм октаедру, утвореного векторами виробничого потенціалу:

$$П_{\text{ВП}} = \frac{1}{6} * (V_{mt} + V_f) * (V_{pr} + V_t) * (V_p + V_{ii})$$

Коефіцієнт дозволив оцінити форму моделі виробничого потенціалу, знайти недостатньо розвинуті вектори та виявити, до якої групи, за величиною, відноситься потенціал підприємств: великий, середній, низький, вироджений; встановити стан виробничого потенціалу у наступних межах до 0,20; 0,21–0,40; 0,41–0,60; 0,61–0,80; 0,81–1,00.

Кожен з розрахованих показників вказує на чисельні та смислові особливості виробничого потенціалу і дозволяє ефективно використовувати графоаналітичну модель «Октадр виробничого потенціалу» в науково-прикладній задачі оцінки ефективності виробничого потенціалу. Проведені дослідження вказують на те, що інтегральна оцінка стану виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств Житомирської області у середньому за 2008–2012 рр. досягла критичної межі і становить 0,273. Оскільки у 2008 р. інтегральна оцінка стану виробничого потенціалу становила 0,456 і за показником просторової наповненості виробничий потенціал мав низький стан, то у 2012 р. інтегральна оцінка його стану зменшилася майже у двічі при значенні 0,264. На основі проведеного групування стану виробничого потенціалу встановлено, що у 34 % сільськогосподарських підприємств області він є виродженим, у 41 % – низьким і лише у 25 % підприємств – високим. Пропорційність рівнів виробничого потенціалу знижується і вказує на слабкий взаємозв'язок між напрямками векторів, а показник просторової наповненості виробничого потенціалу набуває виродженого характеру (табл. 2).

Таблиця 2

Стан складових виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств Житомирської області

Складові	Рік					У середньому 2008–2012 рр.
	2008	2009	2010	2011	2012	
Трудовий потенціал	0,567	0,493	0,328	0,213	0,194	0,246
Матеріально-технічний потенціал	0,512	0,489	0,411	0,472	0,491	0,553
Фінансовий потенціал	0,348	0,361	0,324	0,309	0,312	0,271
Інформаційно-інноваційний потенціал	0,463	0,490	0,412	0,489	0,567	0,670
Природно-ресурсний потенціал	0,682	0,673	0,642	0,606	0,591	0,665
Підприємницький потенціал	0,612	0,654	0,698	0,711	0,780	0,684

Виявлено, що виробничий потенціал потребує саме відродження, а не відтворення, покращення чи підвищення ефективності використання, оскільки виробничий потенціал є фундаментом виробництва сільськогосподарської продукції та підґрунтям до здійснення процесу відродження економіки країни в цілому.

У третьому розділі – «**Напрями відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств**» – обґрунтовано принципи виокремлення стратегічних зон відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств, пропозиції щодо напрямів відродження виробничого потенціалу, методичний підхід до прогнозування результативності відродження та рекомендації щодо стимулювання відродження виробничого потенціалу, які передбачають запровадження механізму управління інвестуванням та кредитуванням, створення економічно вигідних умов для накопичення виробничого потенціалу та оптимальне поєднання виробничих ресурсів за критерієм мінімізації витрат, що забезпечить зростання ефективності використання виробничого потенціалу.

Для виділення пріоритетних зон відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств Житомирської області використано кластерний аналіз, який ґрунтується на поняттях подібності стану виробничого потенціалу зі всієї сукупності сільськогосподарських підприємств (рис. 3).

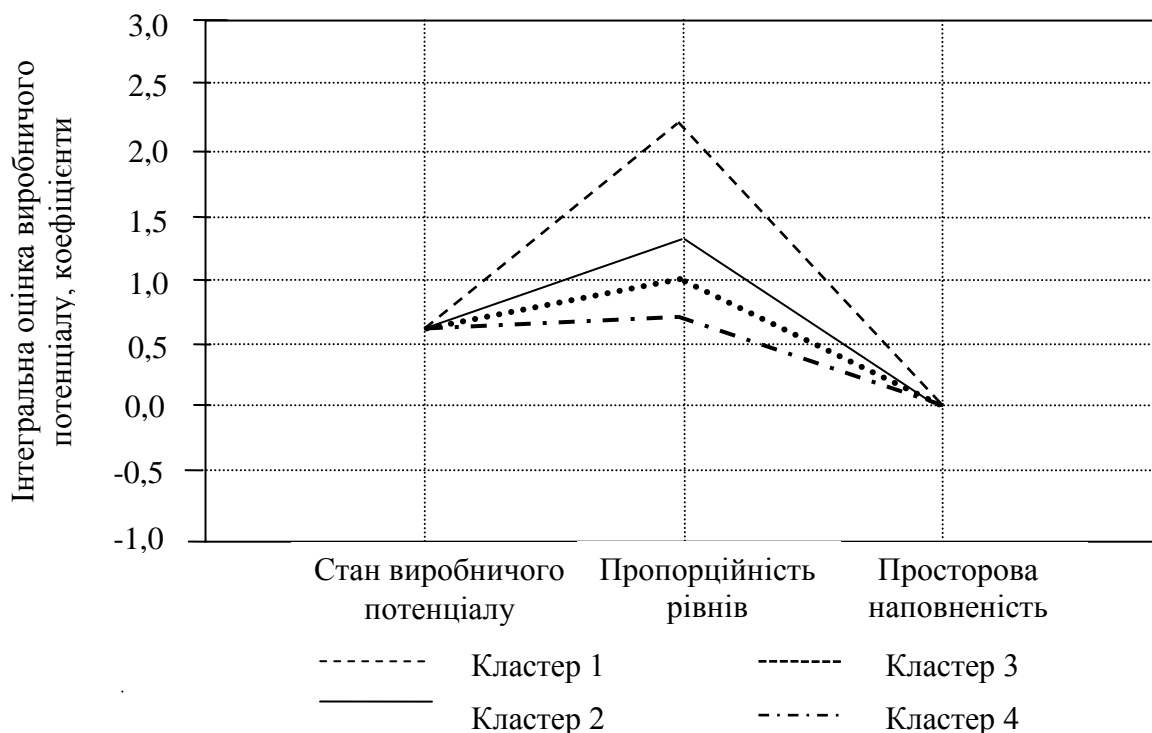

Рис. 3. Графічна інтерпретація кластерів з відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств Житомирської області

Оцінку подібності даних обчислено шляхом розрахунку відстаней між сусідніми елементами в Евклідовому просторі. За результатами кластерного аналізу отримано чотири групи: до першого кластера увійшли сільськогосподарські підприємства, що мають високий рівень розвитку виробничого потенціалу (28 підприємств); другий кластер утворили сільськогосподарські підприємства з середнім значенням показників (216 підприємств); третій кластер – сільськогосподарські підприємства з низькими показниками (365 підприємств); четвертий кластер – сільськогосподарські підприємства, у яких стан виробничого потенціалу є виродженням (763 підприємства).

Згідно з оптимізаційною задачею відродження, об'єктом оптимізації, що використовується є сільськогосподарські підприємства 23-х районів Житомирської області, що розраховано таким чином:

$$\begin{cases} M_r^k = (Mt_p * F_p * P_p * Pr_p * T_p * Ii_p)_r^k - \\ \frac{(Mt_p * F_p * P_p * Pr_p * T_p * Ii_p)_r^k}{VVP_r^{st}} * VVP_r^k \rightarrow \min, \\ A_r^k = \frac{1}{6} (Mt_p + F_p + P_p + Pr_p + T_p + Ii_p)_r^k - \\ \frac{(Mt_p + F_p + P_p + Pr_p + T_p + Ii_p)_r^k}{6 * VVP_r^{st}} * VVP_r^{skt} \rightarrow \min, \end{cases}$$

За умови, якщо:

$$\begin{aligned} 0 < Mt_p < 1, & \text{але } (P_p)_r^k \leq (P_p)_r^{k-1} \\ 0 < T_p < 1, & (Pr_p)_r^k \leq (Pr_p)_r^{k-1}; \\ 0 < Pr_p < 1, & \\ 0 < F_p < 1, & \\ 0 < Ii_p < 1, & \\ 0 < P_p < 1, & \end{aligned}$$

де: Pr_p – природно-ресурсний потенціал; Mt_p – матеріально-технічний потенціал; T_p – трудовий потенціал; F_p – фінансовий потенціал; Ii_p – інформаційно-інноваційний; P_p – підприємницький потенціал, VVP – виробництво валової продукції

В якості спостережень обрано змінні узагальнюючі показники виробничого потенціалу, отримані на основі розробленої математичної моделі «Октадру виробничого потенціалу». В процесі дослідження визначено, що оптимальне значення виробничого потенціалу 0,6, що менше від наявного на 0,4 коефіцієнти. Визначено оптимальне значення кожної складової виробничого потенціалу: значення трудового та природно-ресурсного потенціалів встановлено на рівні наявного їх значення 0,8 та 0,7, матеріально-технічного потенціалу на 0,2 менше, тобто 0,1. Оптимальні значення інноваційно-інвестиційного та підприємницького потенціалів вищі на 0,05 та 0,1. Рівень фінансового потенціалу, для оптимального його значення – 0,3, слід зменшити на 0,2.

Визначення тенденції відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств є досить відповідальним і складним

процесом, особливо в умовах нестабільності зовнішнього середовища (рис. 4). Відтак відродження виробничого потенціалу має відбутися лише після досягнення відтворення значень еталонного року та його перевершення, що означатиме розвиток та відродження, тобто поступове нарощування виробничого потенціалу та виробництва сільськогосподарської продукції.

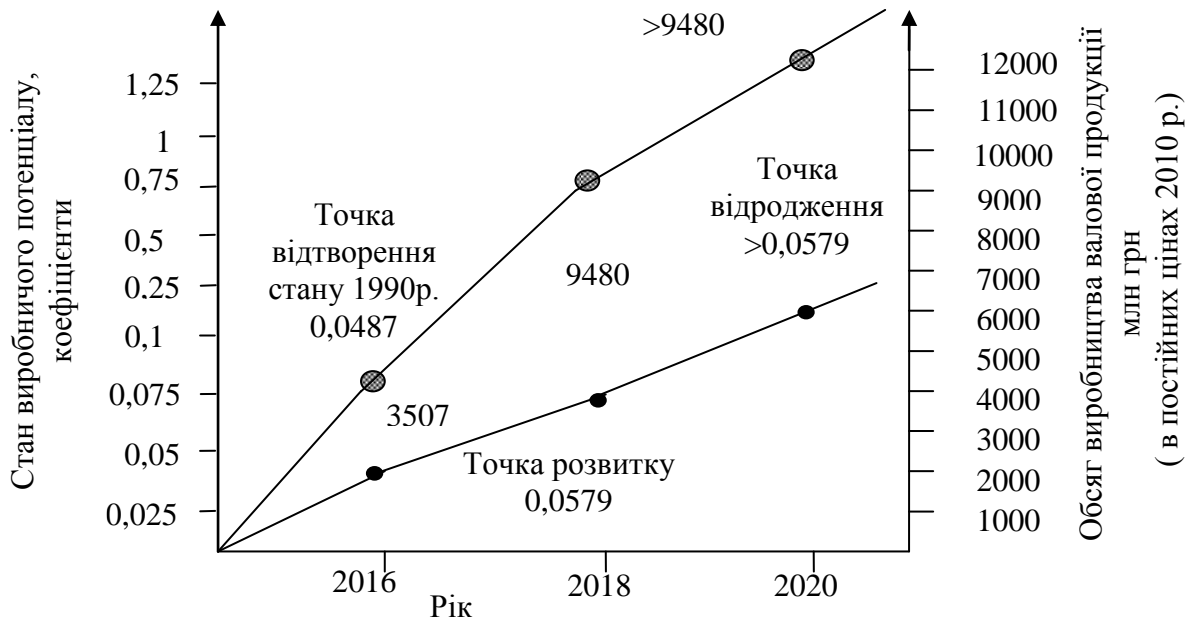

Рис. 4. Прогноз відродження виробничого потенціалу та зростання обсягів валової продукції сільськогосподарських підприємств Житомирської області до 2020 р.

Проведене прогнозування дає змогу припустити, що відтворення відбудеться у 2016 р., при цьому стан виробничого потенціалу становитиме 0,0487, а виробництво валової продукції (в постійних цінах 2010 р.) досягне 3507 млн грн. У 2018 р. спостерігатиметься розвиток та з 2020 р. буде досягнуто відродження виробничого потенціалу за показників стану виробничого потенціалу – 0,0579 та виробництва валової продукції (у постійних цінах 2010 р.) на 9480 млн грн та за перевищення цих показників.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено узагальнення теоретичних положень та розроблено практичні рекомендації щодо відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств. Проведене наукове дослідження дозволило сформулювати такі висновки:

1. Враховуючи потреби підприємств у постійних прибутках, для ефективного функціонування господарської системи, виникає необхідність розширення складових виробничого потенціалу. За сучасного стану виробничого потенціалу класична сукупність, яка включає ресурси та можливості, що безпосередньо беруть участь у процесі виробництва, не

забезпечує потреб підприємства та не спроможна забезпечувати підвищення рентабельності. Враховуючи зазначене, розширення змістовного наповнення стимулюючими компонентами забезпечить послідовність переходу виробничого потенціалу на якісно новий рівень та здійснення прогресивних змін бізнес-процесів сільськогосподарських підприємств.

2. Відродження виробничого потенціалу слід розглядати як процес створення нового рівня економічного стану виробничого потенціалу, який не відповідає попередньому, з відтворенням минулого позитивного рівня, враховуючи світові тенденції та розвиток науково-технічного прогресу, виходу на новий, значно вищий рівень розвитку. Стратегічним орієнтиром відродження виробничого потенціалу є підвищення інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства, що дозволить переукомплектувати виробничий потенціал ресурсоощадними технікою та технологіями, залучити інвестиції у господарську діяльність, підвищуючи ефективність використання виробничого потенціалу та збільшуючи прибутки підприємства.

3. Основним методом, що дозволив визначити стан виробничого потенціалу та окремо його складових, є використання графоаналітичної моделі «Октаedr виробничого потенціалу», яка включає такі показники як: інтегральна оцінка стану виробничого потенціалу, пропорційність рівнів його складових та рівень їх просторової наповненості. Величину виробничого потенціалу пропонується визначати із розрахунку необхідності основних видів сільськогосподарської продукції на 1 особу у Житомирській області та в порівнянні об'єму виробничого потенціалу до виробництва сільськогосподарської продукції на 1 га сільськогосподарських угідь, враховуючи значення еталонного 1990 р. Така методика дає можливість визначити рівень виробничого потенціалу, ефективність його використання, кількість ресурсів, що знаходяться в резервах підприємства, виявити основні проблеми виробничого потенціалу та запропонувати напрями відродження.

4. Оцінку ефективності використання виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств, в основу якої покладено синергетичний ефект системної взаємодії складових виробничого потенціалу, здійснено за допомогою розрахунків інтегрального показника ефективності використання, що характеризує прибутковість підприємства та динамічність залучення виробничих ресурсів порівняно з середньорайонними значеннями.

5. Проведений кластерний аналіз дав змогу виявити основних лідерів та аутсайдерів сільськогосподарських підприємств, сприяв спрощенню проведення заходів щодо відродження виробничого потенціалу. Кластеризація сприяє синтезу природного, виробничого, організаційного, управлінського та маркетингового потенціалів, що дозволить активізувати підприємницьку діяльність на відповідній території та стане стратегічним напрямом формування конкурентних переваг сільськогосподарських виробників України.

6. Важливим стратегічним пріоритетом розвитку і підвищення результативності сільського господарства за сучасних умов є відродження виробничого потенціалу, яке передбачає вибір найбільш економічних,

технічних, технологічних, організаційних і соціальних рішень, що в результаті сприятиме збільшенню виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції. На сучасному етапі економічного розвитку сільськогосподарських підприємств відродження виробничого потенціалу стримане, що зумовлено низкою причин, а саме: диспаритетом цін, недосконалою грошово-кредитною та сповільнюванням інноваційно-інвестиційної політики України.

7. Незадовільний стан виробничого потенціалу усіх досліджуваних сільськогосподарських підприємств та таких, що входять до зони допустимого радіоактивного забруднення, зумовило необхідність виокремлення стратегічних зон відродження виробничого потенціалу, що ґрунтується на виділенні таких підприємств, місцезнаходження яких має значний вплив на процес відродження. Відтак, підприємства зони допустимого радіоактивного забруднення потребують окремих пропозицій щодо відродження їх виробничого потенціалу, з огляду на найнижчі показники інтегральної оцінки стану виробничого потенціалу, оптимальне співвідношення його складових та рівні їх просторової наповненості, вказуючи на вироджений характер стану виробничого потенціалу, який потребує негайного відродження.

8. Розроблена модель відродження виробничого потенціалу дає можливість визначити його етапи. На основі проведеного дослідження етап відродження виробничого потенціалу реалізується після відтворення та розвитку, які відбудуться у період 2016–2018 рр. Результатом відродження є перевищення стану виробничого потенціалу, який забезпечить підприємству отримання постійних прибутків та досягнення розширеного відтворення.

9. Зважаючи на нестабільність зовнішнього середовища та враховуючи стримуючі фактори розвитку виробничого потенціалу, проведено прогноз напрямів відродження, який передбачає виконання таких дій: визначення періоду відродження виробничого потенціалу; розрахунок коефіцієнтів зростання та визначення напрямів прогнозування. Упровадження проведеного прогнозування дозволить сільськогосподарським підприємствам самостійно визначати стратегічні орієнтири розвитку підприємства та протистояти негативним факторам впливу зовнішнього середовища.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Бугайчук В. В. Теоретичні аспекти відродження виробничого потенціалу аграрних підприємств [Електронний ресурс] / В. В. Бугайчук // Економіка. Управління. Інновації. – 2010. – № 2(4). – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/eui/2010_2/10bvvpap.pdf (0,4 друк. арк.).

2. Бугайчук В. В. Проблеми забезпечення сільськогосподарських підприємств основними видами техніки / В. В. Бугайчук // Вісн. ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. Сер. Економіка АПК і природокористування. – 2009. – № 14 – С. 265–271 (0,38 друк. арк.).

3. Бугайчук В. В. Перспективи розвитку виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств / В. В. Бугайчук // Зб. наук. пр. Таврійського держ. агротехнологічного університету (економічні науки). – 2013. – № 1(21), т. 3. – С. 42–52 (0,4 друк. арк.).

4. Бугайчук В. В. Сучасний стан земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств Житомирської області / В. В. Бугайчук // Вісн. Сумського нац. аграр. ун-ту. Сер. Економіка і менеджмент. – 2013. – Вип. 5. – С 87–90 (0,4 друк. арк.).

5. Бугайчук В. В. Ефективність використання виробничого потенціалу у сільськогосподарських підприємствах / В. В. Бугайчук // Вісн. Дніпропетровського ун-ту. Сер. Економіка. – 2013. – Вип. 7(1) – С. 104–109 (0,33 друк. арк.).

6. Бугайчук В. В. Прогноз відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств / В. В. Бугайчук // Зб. наук. пр. Таврійського держ. Агротехнологічного ун-ту (економічні науки). – 2013. – № 3(23), – С.21–27 (0,37 друк. арк.).

У іноземних виданнях та фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз:

7. Бугайчук В. В. Приоритетные направления возрождения производственного потенциала сельскохозяйственных предприятий / В. В. Бугайчук // International Scientific Journal «Progress», 2013. – № 1–2. – Tbilisi: International Publishing House “Progress”– P. 134–140 (0,35 друк. арк.).

8. Бугайчук В. В. Передумови відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств / В. В. Бугайчук // Вісн. Вінницького нац. аграр. ун-ту. Сер. Економічні науки. –2013. – Вип. 4(81) – С. 44–55 (0,5 друк. арк.).

9. Бугайчук В. В. Відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств / В. В. Бугайчук // Економіка АПК. – 2014. – № 3. – С. 108–113 (0,51 друк. арк.).

В інших виданнях:

10. Бугайчук В. В. Кадрове забезпечення аграрного сектора економіки як фактор економічного зростання сільськогосподарського виробництва / В. В. Бугайчук // Розвиток агробізнесу в Україні: проблеми, пріоритети, перспективи: матеріали Всеукр. наук-практ конф., присвяченій 10-річчю ф-ту аграр. менеджменту, 25–27 бер. 2010 р. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – С. 69–72 (0,17 друк. арк.).

11. Бугайчук В. В. До визначення сутності категорії «виробничий потенціал підприємства» / В. В. Бугайчук // Формування стратегії розвитку регіонального АПК: матеріали 6-ої міжфакультет. конф. молодих вчених, 14 трав. 2010 р. – Житомир : ЖНАЕУ, 2010. – С 40–42 (0,17 друк. арк.).

12. Бугайчук В. В. Формування людського капіталу в контексті виробничого потенціалу / В. В. Бугайчук // Зрівноважений розвиток регіонів в умовах глобалізації: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 15–17 квіт. 2010 р. – Житомир: Рута. – 2010. – С. 35–38 (0,17 друк. арк.).

13. Бугайчук В. В. Формування виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств / В. В. Бугайчук // Інноваційний розвиток аграрної економіки: матеріали міжн. наук.- практ. конф., 10 лютого, 2013 р. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2013. – С. 13–16 (0,17 друк. арк.).

14. Бугайчук В. В. Стан та перспективи розвитку виробничого потенціалу аграрних підприємств / В. В. Бугайчук // Стратегічні напрями і пріоритети формування конкурентоспроможності аграрного сектора: матеріали III конф. молодих вчених-економістів, 23–24 листоп. 2012 р. – Житомир: ЖНАЕУ, 2012. – С. 69–71 (0,1 друк. арк.).

15. Бугайчук В. В. Сучасний стан виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств Житомирської області / В. В. Бугайчук // Формування стратегії розвитку аграрного сектора регіону: матеріали 9-ої міжфакультет. наук.-практ. конф. молодих вчених, 26 квіт. 2013 р. – Житомир: ЖНАЕУ, 2013. – С. 44–46 (0,23 друк. арк.).

16. Бугайчук В. В. Конкурентоспроможність виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств / В. В. Бугайчук // Економічні та управлінські аспекти розвитку підприємств харчової промисловості: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 2 жовт. 2013 р. – Одеса: ОНАХТ, 2013 – С. 25–27 (0,2 друк. арк.).

17. Бугайчук В. В. Програма відродження виробничого потенціалу підприємств / В. В. Бугайчук // Перспективи стійкого соціально-економічного розвитку сільських територій : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф студентів, магістрантів і молодих учених. – Луганськ, 2013. – С. 13–15 (0,1 друк. арк.).

18. Павловська Л. Д. Виробничий потенціал та його відродження / Л. Д. Павловська, В. В. Бугайчук // Наукові читання – 2014. – Житомир: ЖНАЕУ, 2014. – т. 3. – С. 195–201 (0,25 друк. арк.) *(особисто автору належить проведений аналіз стану виробничого потенціалу та обґрунтування перспектив його відродження)*.

АНОТАЦІЯ

Бугайчук В. В. Відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Житомирський національний агроекологічний університет Міністерства аграрної політики та продовольства України, Житомир, 2014.

Досліджено теоретико-методичні та прикладні аспекти відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств. Розширено змістовне наповнення поняття «виробничий потенціал». Обґрунтовано теоретичні основи та методологію процесу відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств. Здійснено аналіз стану виробничого потенціалу та доведено необхідність його відродження.

Розроблено авторську графоаналітичну модель «Октаедр виробничого потенціалу», в основі якої передбачено визначення стану виробничого потенціалу з врахуванням збалансованої структури ресурсів для цілеспрямованого розвитку господарської системи.

Ключові слова: виробничий потенціал, відродження, інтегральна оцінка, рівень просторової наповненості, пропорційність рівнів, «Октаедр виробничого потенціалу», природно-ресурсний, матеріально-технічний, трудовий, фінансовий, інноваційно-інвестиційний та підприємницький потенціали.

АННОТАЦИЯ

Бугайчук В. В. Возрождение производственного потенциала сельскохозяйственных предприятий. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Житомирский национальный агроэкологический университет Министерства аграрной политики и продовольствия Украины, Житомир, 2014.

Исследованы теоретико-методические и практические аспекты возрождения производственного потенциала сельскохозяйственных предприятий. Расширено содержательное наполнение понятия «производственный потенциал». Обоснованы теоретические основы и методология процесса возрождения производственного потенциала сельскохозяйственных предприятий. Осуществлен анализ производственного потенциала и доказана необходимость его возрождения. Разработана авторская графоаналитическая модель «Октаэдр производственного потенциала», в основе которой предусмотрено определение состояния производственного потенциала с учетом сбалансированной структуры ресурсов для целенаправленного развития хозяйственной системы.

Проведя оценку эффективности использования производственного потенциала, можно сделать вывод, что производственный потенциал сельскохозяйственных предприятий в настоящее время значительно истощен и нуждается в немедленном воссоздании. При наращивании необходимо соблюдать оптимальные соотношения элементов производственного потенциала, их сбалансированности, которая даст возможность роста эффективности их использования и повысится уровень развития сельскохозяйственных предприятий. В рыночных условиях для эффективного функционирования и обеспечения конкурентоспособности сельскохозяйственных предприятий необходимо качественно развивать все элементы производственного потенциала. Решение проблемы требует увеличения производства валовой продукции, за счет повышения производительности труда, который, в свою очередь, обеспечит рост финансовых поступлений, который будет направлен на качественное развитие всех элементов производственного потенциала.

На современном этапе экономического развития сельскохозяйственных предприятий возрождения производственного потенциала сдержанно, что предопределенно рядом причин, а именно: диспаритетом цен, несовершенной денежно-кредитной и замедливанием инновационно-инвестиционной политики Украины. Кластерный анализ методом евклидовых расстояний позволил определить стратегические зоны возрождения производственного потенциала в сельскохозяйственных предприятиях. Усовершенствована методика определения экономической эффективности использования производственного потенциала с учетом синергетического эффекта системного взаимодействия составляющих производственного потенциала. Проведено прогнозирование результативности возрождения производственного потенциала. Разработаны рекомендации стимулирования возрождения производственного потенциала, которые предусматривают управление механизмом инвестирования и кредитования сельскохозяйственных предприятий, с целью накопления производственного потенциала с оптимальным сочетанием производственных ресурсов по критерию минимизации затрат.

Ключевые слова: производственный потенциал, возрождение, интегральная оценка, уровень пространственной наполненности, пропорциональность уровней, «Октаэдр производственного потенциала».

SUMMARY

Bugaychuk V.V. The revival of the production potential of farm enterprises. – Manuscript.

Thesis for a Candidate degree in Economics, in speciality 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (according to the types of economic activities).– Zhytomyr National Agroecological University of the Ministry of Agrarian Policy and Foodstuffs of Ukraine, Zhytomyr, 2014.

The thesis highlights the investigations into the theoretical, methodical and applied aspects of reviving the production potential of farm enterprises. The richness of content related to the concept of " the production potential" is extended. The theoretical principles and the techniques of the process of reviving the production potential of farm enterprises are substantiated. The analysis of the state of the production potential is made and the necessity of its revival is proved. The author has developed her own graphic and analytical model of "the Octahedron of the production potential" which in its basis envisages the determination of the production potential state with due respect to the balanced structure of resources for the purposeful development of the economic system.

Key words: production potential, revival, integral assessment, level of spatial filling, proportionality of levels, " Octahedron of production potential", natural and resource, material and technical, labour, financial, innovative, investment and enterprise potentials

Підписано до друку 21.08.2014
Папір друкарський. Друк офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 0,9. Формат 60x90/16.
Наклад 100 примірників. Зам. №1076.
Віддруковано з готових оригіналів-макетів автора
у Житомирському комунальному книжково-газетному видавництві «Полісся».
10008, м. Житомир, вул. Шевченка 18-а.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру: серія ЖТ № 5 від 26.02.2004 р.